

utilpasset person som Tordenskiold i særdeleshed. Til benefice for ikke-skibskyndige findes der bag i bogen en nyttig oversigt med udvidede leksikalske forklaringer på de mange maritime udtryk, der uundgåeligt må forekomme i et så saltvandsbestænkt værk som dette.

Efter nærværende anmelders vurdering er der ikke meget at pege fingre ad i dette værk, som med smittende fortælleglæde formidler en spændende historie på et seriøst fagligt niveau. Af og til kan forfatterens pen dog tage magten fra ham, som når han s. 191 anfører, at mange adelskaber blev »købt mod betaling« – man slipper vel sjældent godt fra at købe noget uden betaling! S. 270 gøres søndag den 11. december 1781 – Karl 12.s dødsdag – til første søndag i advent. Hvis det var rigtigt, ville julen rigtignok være faldet sent det år. Det er det heller ikke, og fejlen skyldes, at forfatteren her får blandet svensk og dansk tidsregning sammen. Endelig forekommer de to zünftige vers s. 303 om Ole Rømers ædlere dele en anelse overflødige. De tangerer dårlig smag, og ret beset har de jo intet med Tordenskiold at gøre.

Samlet set er det lykkedes Dan H. Andersen at skrive en bog, der forener faghistorisk soliditet med stor formidlingsevne. Med den har han givet os en nøgtern nutidig tolkning af søhelten – en tolkning, der præsenterer sig som et troværdigt alternativ til Bergersens nu firs år gamle autoritative værk om manden og hans tid.

Knud J.V. Jespersen

LARS KRUSE: Die Französische Revolution im Spiegel der Kopenhagener Zeitschriftenpresse 1789-1799. Eigen- und Fremdbild der Pressefreiheit. Rostocker Studien zur Regionalgeschichte. Bd. VIII. Rostock 2004. 388 s.

I dansk historie har receptionen af Den franske Revolution siden 1888 stået klar og umiddelbart overbevisende. Højt op i det politiske og meningsdannende system glædede man sig over Bastillens fald og proklamationen af menneskerettighederne. Gradvist kølnedes begejstringen imidlertid. Og den chokerende melding om henrettelsen af hans allerkristeligste majestæt Ludvig XVI, konge af Guds nåde over Frankrig og Navarra fik alle rettænkende mænd til at tage afstand fra det revolutionære regimente i Paris. Tilbage på meningernes slagmark var kun radikale skribenter og provokatører. Indtil kronprins Frederik med den store trykkeforordning af 27. september 1799 kom »skrivefrækheden« endegyldigt til livs.

Billedet blev tegnet af Edvard Holm i Indbydelsesskriftet fra Københavns Universitet i forbindelse med fejringen af kong Christian IX's 25 års regeringsjubilæum den 15. november 1888, hvor den højt respekterede historieprofessor som Universitetets rektor i afvejede vendinger ansigt til ansigt med monarken og hans ministre kritiserede provisoriestyrets ufrihed. Og i den 200 sider store festafhandling om »Den offentlige Mening og Statsmagten i den dansk-norske Stat« i årene fra 1784 til 1799 giver han det ovenfor refererede billede. Holms tolkning er herefter i realiteten blevet accepteret af alle, der har beskæftiget sig med emnet. Dog med et enkelt forbehold. I 1993 skrev den unge Hamburg-historiker Lars Kruse under vejledning af professor Kersten Krüger en magisterafhandling om tidsskriftet Minervas dækning af den franske revolution i årene 1789-1799 – og ved hjemrejsen fra København donerede han høfligt et eksemplar af den utrykte afhandling til Det kongelige Bibliotek. Hvor det tilsyneladende har henligget upåagtet lige siden. Endskønt der er tale om en aktiveret mine under Holm-traditionen. Kort fortalt påviser han i sin magisteraf-

handling, at dette toneangivende tidsskrift efter henrettelsen af Ludvig XVI tværtimod øgede sin dækning af revolutionen til godt en fjerdedel af linjemængden frem til 1799 – og at denne diskurs om Frankrig i virkeligheden er en fordækt diskurs om de politiske forhold og optioner i Helstaten (blandt andet om den opinionsstyrede enevælde, som Holm faktisk så, men som det tilkommer den norske historiker Jens Arup Seip fortjenesten at have åbnet vore øjne for).

Nu har Lars Kruse markant udvidet sin undersøgelse ved at inddrage de resterende fire politisk toneangivende tidsskrifter og underkastet dem en tilsvarende analyse. Det drejer sig om *Iris*, *Politisk og Physisk Magazin*, *Journal for Politik*, *Natur- og Menneske-Kundskab*, og *Samleren*. Samt inddraget teoretisk litteratur om borgerlig offentlighed, især fra Jürgen Habermas, men også fra Niklas Luhmanns nylige »Die Politik der Gesellschaft« (Frankfurt/M 2000). Og analysernes resultater – baseret på et meget omfattende note- og referenceapparat – er unægtelig bemærkelsesværdige. Dels viser de den samme politiske tendens som i den oprindelige afhandling. Dels genfinder man den samme holdning til revolutionen i periodens tyske politiske tidsskrifter – hvorfra de fem danske tidsskrifter henter ikke kun faktiske informationer, men også synspunkter og inspiration. Tidsskrifterne argumenterer for en opinionsstyret enevælde i en helstat, hvor revolution ikke anses for at være en forudsætning for politisk frihed. Og hvor den borgerlige offentlighed afgrænser sig ideologisk: over for adelen og nedadtil mod underklassen. Men udviklingen kom ikke til at gå, som de danske – og de franske – moderate meningsdannere havde håbet og troet. I Frankrig ebbede revolutionen ud og endte i et militærdiktatur. I Helstaten blev den moderate A. P. Bernstorff efterfulgt af kronprins Frederiks militæradministration. Skribenterne afventede derfor med stigende spænding resultatet af den i 1797 nedsatte trykkekommissions arbejde. Og da det forelå med forordningen af 27. september 1799, stod det klart, at ikke blot var kronprinsen gået så langt i sine restriktioner, som et styre kunne, der ikke ville lægge navn til en genindførelse af forhåndscensuren. Styret var også parat til at gøre brug af den nye lov.

Det er således en vigtig og vedkommende bog, Lars Kruse har skrevet. Den vil være uomgængelig, når det gælder revolutionsårenes politiske historie. Men så sandt som tanker ikke kan gøres utænkte og erfaringer ikke gøres uoplevede, må dens resultater få betydning også for det efterfølgende tidsrumms historie. For krigsårenes forløb – og måske navnlig for tiden efter 1814.

Ole Feldbæk

MORTEN HEIBERG & MOGENS PELT: *Los Negocios de la Guerra. Armas nazis para la República española*. Crítica. Barcelona, 2005. 258 s.

Dette er en usædvanlig bog. To danske historikere har sammen skrevet en bog, der behandler et vigtigt og omdiskuteret tema vedrørende den spanske borgerkrig. Det er ikke så tit, at danske historikere kaster sig over et internationalt historisk emne, men begge har tidligere gjort det. Morten Heiberg har især studeret italiensk og spansk politik i 1930'erne, og Mogens Pelt har leveret grundige studier om det moderne Grækenlands forhold, både i 1930'erne og efter 1945. Usædvanligt er det også, at de to til sammen ud fra et vidt forskelligt kildemateriale kan belyse det spændende emne om Nazitysklands våbensalg til den spanske republik. Dette salg foregik samtidig med, at tyske soldater i Spanien kæmpede indædt mod samme republik.